

GENEL OLARAK BİLGİ VE BİLGİ TEORİSİ ÇERÇEVESİNDE BİLGİNİN HUKUKTAKİ ANLAMI

Dr. Atila ERKAL*

ÖZET

Bilgi, çok geniş kapsamlı kullanılan bir kavramdır. Nerdeyse tüm toplumsal ve bilimsel alanlarda kullanılmaktadır. Bu kavrama bilim dalları farklı anlamlar yüklemişlerdir. Hukuk alanında da farklı bir bakış açısı vardır. Bilgi, hukuk alanında yoğun bir şekilde shannonun bilgi teorisiyle birlikte ele alınmaktadır.

ANAHTAR KELİMELER: Bilgi, Bilgi kavramı, Bilgi teorisi, Bilginin anlamı, Bilgi ve Hukuk

INFORMATIONSBEGRIFF UND DIE BEDEUTUNG DER INFORMATION IM RECHT BEZUGLICH DER INFORMATIONSTHEORIE

ABSTRAKT

Information ist ein sehr weitläufig verwendeter Begriff. Er findet beinahe in allen Bereichen der Gesellschaft und Wissenschaft Verwendung. Die Einzelwissenschaften haben dem Begriff unterschiedliche Bedeutung gegeben. In den Rechtswissenschaften hat er eine andere Sichtweise. In den Rechtswissenschaften wird die Information sehr häufig mit der shannonischen Informationstheorie angeknüpft.

SCHLUSSELWÖRTER: Information, Informationsbegriff, die Bedeutung der Information, Information und Recht

I. Giriş

Bilgi, üzerinde en çok durulan kavramlardan bir tanesidir. Bilgiye, geçmişten günümüze çok farklı anlamlar yüklenmiştir. Bu kavram hukukta da geniş kapsamlı olarak kullanılmaktadır. Kullanıldığı yer ve duruma göre kendisine farklı hukuki sonuçlar bağlanmaktadır. Bilhassa Kamu Hukuku ve İdare Hukukunda özel bir anlam taşımaktadır. İdarenin elindeki bilgilere erişim hakkı Türkiye’de olduğu gibi birçok ülkede üzerinde durulan ve bireylere

* Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

tanınan bir hak olmuştur. Bu makalede bilgi kavramı, bilginin önemi ve değeri, bilgi teorisi çerçevesinde bilginin hukuktaki anlamı ve nihayet hukukun konusu olması bakımından bilgi üzerinde durulmuştur.

II. Bilgi Kavramı

A. Kavram Olarak

Kelime anlamı olarak bilgi; “insan aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütününe verilen ad, malumat”, “öğrenme, araştırma veya gözlem yolu ile elde edilen gerçek, vukuf”, “insan zekasının çalışması sonucu ortaya çıkan düşünce ürünü”, “genel olarak ve ilk sezi durumunda zihnin kavradığı temel düşünceler, “bilim” ve “kurallardan yararlanarak kişinin veriye yönettiği anlam” olarak ifade edilmektedir.¹ Bunların dışında bilgi farklı bilim dallarında daha farklı anlamlara gelmektedir.² Bilgi kavramıyla çok yakın anlam taşıyan bir diğeri ise enformasyon kavramıdır.³ Enformasyon’un anlamı danışma, tanıtma, haber alma, haber verme ve haberleşmedir.⁴ Enformasyon kavram olarak Batı dillerinde yer alan “Information“ kavramıyla örtüşmektedir.⁵ Bu kavram Batı ülkelerindeki “Bilgi” kavramını ifade etmektedir. Hukuk terminolojisinde de çok uzun bir süredir teknik terim olarak kullanılmaktadır.⁶ Burada ifade edilen, bilginin elde edilmesi ve bilginin iletilmesidir. Bu da yeni bir bilginin elde edilmesi ve ifşa edilme sürecini ortaya koymaktadır.⁷

Bilgi ile çok sıkı bir şekilde yan yana kullanılan veri ve bilen kavramlarına kanunlar ve doktrin farklı anlamlar yüklemektedirler. Bunlar bazen eş anlamlı bazen de farklı olarak kullanılmaktadır. Bir görüş bilgiyi ve

¹ Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, C. I, A-J, Ankara 1998, S. 294.

² Farklı anlamlar için bkz. Hançerlioğlu, Orhan, Toplumbilim Sözlüğü, İstanbul 1996, S. 39 vd.; Meydan Larousse, C. 2, İstanbul 1990, S. 371.

³ Kaboğlu hak kapsamında enformasyon hakkını ve bilgi edinme hakkını aynı anlamda kullanmaktadır. Kaboğlu, İbrahim, Düşünce Özgürlüğü (Avrupa Ölçütleri ve Türkiye), İnsan Hakları Yıllığı, C. 15, 1993, S. 46.

⁴ Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, A-J, S. 712.

⁵ Almanya örneği için bkz. Duden, Das große Wörterbuch der deutschen Sprache, C. 5, Impu-Leim, Mannheim 1999, S. 1935; Brock Haus Enzyklopädie, C. 13, Hurs-Jem, Mannheim 2006, S. 279.

⁶ Bilgi kavramı hukuk alanında “teknik terim“ olarak özellikle 18. y.y. da kullanılmaya başlanmıştır. Capurro, Rafael, Information, Ein Beitrag zur etymologischen und ideengeschichtlichen Begründung des Informationsbegriffs, München, New York, London, Paris 1978, S. 185, 193.

⁷ Capurro, Information, S. 185 vd.

bilme halini eş anlamlı kullanmaktadır.⁸ Diğer bir görüş bilgi ve veriyi eş anlamlı olarak kullanmaktadır.⁹ Bir başka görüş bilgi ve veri arasındaki farklılığa dikkat çekmektedir.¹⁰ Buna göre veri işaret çerçevesinde, bilgi ise sosyal çerçevede ele alınmalıdır. Bilgi ve veriyi birbirinden farklı gören bir diğer görüş ise verinin bilgiden önce geldiği ve bilginin temelini oluşturduğu yönündedir.¹¹ Kanunlarda ise bilgi ve veri çoğunlukla eş anlamlı olarak kullanılmaktadır.

B. Yasal Olarak

Bilginin tanımı çeşitli yasalarda yer almaktadır. Bunlar bilgiyi bir taraftan kavram, diğer taraftan bilginin kayıt ve vücut bulduğu fiziksel şekil olarak tanımlamaktadır. Türkiye’de bilginin yasal tanımı özellikle Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nda yer almaktadır. Bu Kanunun 3/c maddesinde bilgi kavramı olarak tanımlanmaktadır. Buna göre bilgi; kurum ve kuruluşların sahip oldukları kayıtlarda yer alan bu kanun kapsamındaki her türlü veriyi kapsamaktadır. Kanun bilginin dışında ayrıca belgeyi de 3/d maddesinde açıklanmaktadır. Burada tek tek sayma yoluyla kurum ve kuruluşların sahip oldukları bu kanun kapsamındaki yazılı, basılı veya çoğaltılmış dosya, evrak, kitap, dergi, broşür, etüt, mektup, program, talimat, kroki, plân, film, fotoğraf, teyp ve video kaseti, harita, elektronik ortamda kaydedilen her türlü bilgi, haber ve veri taşıyıcılarının bilgi olduğu ifade edilmektedir. Kanun bu kapsamda bilgi ve belgeyi birbirinden ayırmaktadır. Belge aslında bilginin saklandığı, vücut bulduğu şekilden başka bir şey değildir. Kanun’un bilgi ve belge kavramlarını birbirinden ayırmasının pratik faydası, belgenin istenilen bilgiye erişimin sağlandığı materyal olmasıdır. Bunun dışında Çevre Kanunu, 2/30. fıkrasında bilgiyi çevre bağlamında “su, hava, toprak, bitki ve hayvan varlığı ile bunları olumsuz olarak etkileyen veya etkileme ihtimali bulunan faaliyetler ve alınan idarî ve teknik önlemlere ilişkin olarak mevcut bulunan her türlü yazılı, sözlü veya görüntülü bilgi veya veri”, olarak tanımlamaktadır.

Bilgi kavramı Avrupa hukukunda da yasal olarak tanımlanmaktadır. Almanya örneğine baktığımızda bilginin öncelikle 1994 tarihli Federal Çevresel Bilgilere Erişim Kanunu’nun (Umweltinformationsgesetz) 3/2 maddesinde tanımlandığını görmekteyiz. Buna göre bilgi, yazılı, görsel veya diğer bilgi

⁸ Hopf, Information für Märkte und Märkte für Information, S. 15.

⁹ Wacker, Betriebswirtschaftliche Informationstheorie, S. 32; Benzer bir şekilde Bull, Datenschutz, Informationsrecht und Rechtspolitik, S. 41.

¹⁰ Albers, Informationelle Selbstbestimmung, S. 89 vd.; Vesting, in: Hoffmann-Riem/Schmidt Aßmann/Voßkuhle, Grundlagen des Verwaltungsrechts, Bd. II, S. 10.

¹¹ Schoch, VVDStRL 1998, S. 167.

taşıyıcılarında yer alan verilerdir. Federal Çevresel Bilgilere Erişim Kanununun 2004 tarihinde değişmesiyle daha genel bir tanımlamaya gidilmiştir. Kanununun 2/3 maddesinde bilgi, kayıt şekline bakılmaksızın çevreyle ilgili bütün veriler olarak tanımlanmıştır. Bunun dışında 2006 tarihli Alman Federal Bilgi Özgürlüğü Kanunu da (Bundesinformationsfreiheitsgesetz) bilgiyi tanımlamıştır. Bu kanununun 2/1 maddesine göre bilgi; kayıt şekline bakılmaksızın resmi amaçlara hizmet eden kayıttır. Yine bilgi edinme hakkıyla ilgili olarak 1976 tarihli Federal Alman İdari Usul Kanununun (Bundesverwaltungsverfahrensgesetz) 29. maddesinde Dosya İnceleme Hakkı (Akteneinsichtsrecht) tanınmıştır. Diğer kanunların aksine bu kanunda dosya ve bilgi tanımı yer almamaktadır. Sadece incelenecek dosyaların idari usulü ilgilendiren dosyalar olacağı belirtilmektedir. Görüldüğü üzere Almanya'da tarihsel süreç içerisinde bilgi kavramının tanımı zamanla genelleşmiştir. Önceleri sayma yoluna giden kanunlar günümüzde kanunun uygulama alanı çerçevesinde bir tanım yapmaktadır. Çevre kanunları bilgiyi sadece çevresel nitelikte değerlendirirken bilgi edinme hakkına ilişkin kanunlar bilgiyi daha genel tanımlamaktadır. Bu tanımlamalara rağmen bilginin genel bir yasal tanımı bulunmamaktadır.¹² Bunun sebebi de kanunların bilginin tanımından ziyade kullanılması, kapsamı, erişim usulü ve istisnalarını düzenlemesidir.¹³ Kısacası kanunlar bilginin hukuki ilişkilere konu olmasını düzenlemektedir.

Görüldüğü üzere yasal tanımlamalar bilginin kaynağına ve resmi - özel bilgi olup olmasına göre yapılmaktadır. Bunun yanında bilginin vücut bulduğu şekil önem taşımaktadır. Çünkü bilgiye erişim bilginin kaydedildiği yada tutulduğu şekil üzerinden gerçekleşmektedir. Bu bir kitap, video ya da teyp bandı olabilmektedir. Dolayısıyla bilgi ve bilginin taşındığı şeklin kanuni deyişimiyle belgenin birbirinden ayrı düşünülmesi imkansız görülmektedir.

III. Bilginin Önemi ve Değeri

Bilgi kavramı çok boyutlu bir içeriğe sahip olması nedeniyle anlam olarak sınırlandırılması da bir o kadar zordur. Bu kavramın neredeyse bütün toplumsal alanlarda ve bilim dünyasında çok geniş bir kullanımı vardır.¹⁴

¹² Ancak doktrinde özellikle İdare Hukuku için geçerli olacak bir normatif tanımın gerekliliğine işaret edilmektedir. Lenk, Klaus, *Ausserrechtliche Grundlagen für das Verwaltungsrecht, Zur Bedeutung von Information und Kommunikation der Verwaltung*, in: Hoffmann-Riem/Schmidt-Aßmann, *Verwaltungsrecht in der Informationsgesellschaft*, Baden-Baden 2000, S. 63.

¹³ Lenk, in: Hoffmann-Riem/Schmidt-Aßmann, *Verwaltungsrecht in der Informationsgesellschaft*, S. 65.

¹⁴ Bilgi ve değer ilişkisi hakkında ayrıntılı bilgi için Muğla Üniversitesi Felsefe Bölümü Sempozyum Bildirileri'ne bakınız. Bilgi ve Değer, Ankara 2002.

Bilgiye kavramsal olarak farklı anlamlar yüklense de doktrinin üzerinde uzlaştığı ortak nokta, bilginin “Güç” anlamına geldiği ve bunu simgelediğidir.¹⁵ Bu da bilginin önemi ve değerini ortaya koymaktadır. Bu güç devlet yada birey hakim olabilir. Burada önemli olan bilginin kullanılış amacıdır. Bilgi insanlığın faydası ve refahına hizmet edebileceği gibi aleyhine ve zararına da kullanılabilir. Bu çerçevede atomun çekirdeklerine bölünebilmesi hakkındaki bilgi, atom enerjisi olarak insanlığın refahını sağlamak için elektrik üretimine konu olabileceği gibi, kitle imha silahlarının üretiminde kullanılarak zararlı sonuçların doğmasına neden olabilir. Bunun dışında bilgi “yol gösterici niteliği” ile doğru kararlar vererek şahsi menfaatlere de hizmet edebilir. Buna örnek olarak Nathen Rothschild’in¹⁶ 1815 yılında Fransa ve İngiltere arasında yapılan Waterloo savaşında Napoleon’un yenilgisini kurmuş olduğu bilgi ağı sayesinde, özellikle haber güvercinlerini kullanarak çok erken öğrenmesini ve buna binaen verdiği doğru kararlar Londra Borsasında büyük bir kazanç sağlamasını verebiliriz.¹⁷ Buna karşın bilgi eksikliği büyük hataların yapılmasına ve zararların görülmesine neden olabilir. Günümüzde deprem, tsunami, sel gibi doğal afetlerin önceden tespit edilmesini sağlayacak yöntemler ve erken uyarı sistemleri üzerinde çalışılmaktadır. Bu sayede doğal afetler meydana gelmeden önce tespit edilerek elde edilen bilgiyle zararların en aza indirgenmesi hedeflenmektedir.

¹⁵ Klopfer, Michael, Informationsrecht, München 2002, S. 25; Spinner, F. Helmut, Die Wissensordnung, Ein Leitkonzept für die dritte Grundordnung des Informationszeitalters, Opladen 1994, S. 19; Schoch, Friedrich, Das Recht auf Zugang zu staatlichen Informationen – Informationsfreiheit in Deutschland und in der Schweiz-, DÖV 2006, S. 1 vd.; Pitschas, Rainer, Informationelle Selbstbestimmung zwischen digitaler Ökonomie und Internet, DuD 1998, S. 144; Sieber, Ulrich, Informationsrecht und Recht der Informationstechnik, NJW 1989, S. 2570; Tinnefeld, Marie-Theres, Sapere aude! Über Informationsfreiheit, Privatheit und Raster, NJW 2007, S. 626; Schwan, Eggert, Amtsgeheimnis oder Aktenöffentlichkeit?, Der Auskunftsanspruch des Betroffenen, das Grundrecht auf Datenschutz und das Prinzip der Aktenöffentlichkeit, München 1984, S. 152; Francis Bacon’un 16. yüzyılda zikrettiği “Bilgi Güçtür” (nakleden Sieber, NJW 1989, S. 2570) sözü o günden günümüze kadar bilginin öneminden hiç bir şey kaybetmediği bunun aksine değerinin daha da arttığını göstermektedir.

¹⁶ Nathen Rothschild modern bankacılığın ve küresel ekonominin kurucularındandır. Daha fazla bilgi için bkz. http://tr.wikipedia.org/wiki/Mayer_Amschel_Rothschild (Erişim tarihi: 01.06.2009).

¹⁷ Bkz. Steinbuch, Karl, Der Mensch – Objekt oder Subjekt der Informationsverarbeitung, RDV 1988, S. 2.

En büyük bilgi deposu ve bununla birlikte en büyük bilgi kaynağı devlettir.¹⁸ Çünkü devlet yaşamın her alanından bilgi toplamakta ve kayıt tutmaktadır. Özellikle iş, sağlık ve eğitim sektöründe, sosyal güvenlikte, kamu düzeninin korunması için ve planlama gibi alanlarda bilgi toplamaktadır.¹⁹ Devletin bilgi üzerinde yaptığı işlem genel olarak bilgiyi elde etmek, bunu sınıflandırmak ve saklamaktır.²⁰ Zaten bu da devletin geleneksel görevleri arasında yer almaktadır. Devlet yönetiminde bilgi olmazsa olmazdır.²¹ Bilgi sahibi olmayan devlet, yönetim gücüne de sahip olamaz. Kısacası devlet elindeki bilgiler ışığında hareket etmekte ve gücünü bundan almaktadır. Ayrıca bilgi devletin bireyle ve kitleyle iletişim kurmasının en büyük aracıdır.²² Bunun yanında bilgilere erişim bireyi devlet karşısında güçlü bir konuma getirmektedir. Bu da bireyin hem yurttaşlık görevlerini etkili bir şekilde yerine getirmesine hem de bireysel menfaatlerini korumasına hizmet etmektedir.

Böylesine önemli bir kavram tehlikeli bir potansiyel de içermektedir. Bu potansiyel tehlike, özellikle de, bireylerin korunması gereken bilgilerinin açığa vurulmasıdır. Kültürel açıdan ele alındığında ise iletişim yoluyla sadece bilgi değişiminin gerçekleşmediği, aynı zamanda farklı kültürler arasındaki önyargıyı yenmede büyük görevler ifa ettiği görülmektedir. Farklı kültürler hakkında bilgi sahibi olunması karşılıklı saygıyı getirir. Böylece iyi bilgilendirilmiş bireyler farklı yaşam tarzlarına ve değerlere daha fazla tolerans gösterebilir.²³

¹⁸ Schoch, Friedrich/Kloepfer, Michael, Informationsfreiheitsgesetz (IFG-ProfE), Entwurf eines Informationsfreiheitsgesetzes für die Bundesrepublik Deutschland, Berlin 2002, S. 25; Akıllıoğlu, Tekin, Yönetimde Açıklık-Gizlilik ve Bilgi Alma Hakkı, AÜSBFD, C. 46, Sy. 3-4, S. 1.

¹⁹ Schoch, DÖV 2006, S. 1.

²⁰ Kloepfer, Informationsrecht, S. 13 vd.; Gurlit, Elke, Konturen eines Informationsverwaltungsrechts, DVBl. 2003, S. 1119; Voßkuhle, Andreas, Das Konzept des rationalen Staates in: Schuppert/Voßkuhle, Governance von und durch Wissen, Baden-Baden 2008, S. 16; Akıllıoğlu, Tekin, Yönetimde Açıklık– Gizlilik ve Bilgi Alma Hakkı, I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi (1-4 Mayıs 1990), İkinci Kitap, Kamu Yönetimi, Ankara 1990, S. 805.

²¹ Voßkuhle, in: Schuppert/Voßkuhle, Governance von und durch Wissen, S. 16; Kloepfer, Michael, Die öffentliche Verwaltung in der Informationsgesellschaft in: Kloepfer, die Die transparente Verwaltung, Zugangsfreiheit zu öffentlichen Informationen, Berlin 2003, S. 16.

²² Schoch, Friedrich, Öffentlich-rechtliche Rahmenbedingungen einer Informationsordnung, VVDStRL 1998, S. 179; Schoch, DÖV 2006, S. 2.

²³ Tinnefeld, NJW 2007, S. 626.

Bilginin üzerinde durulması gereken bir diğer önemi de artan ekonomik değeridir. Bilgi bu manada üretimin ve gücün hammaddesidir.²⁴ Bilginin ekonomik değeri hem devletin bilgilerini hem de özel bilgileri kapsamaktadır. Kamusal bilgilerin değeri bilgiye erişim kanunları'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte artmıştır.²⁵

Hizmet sektörü, bilgi teknolojileri ve toplumun bilgilendirilmesiyle iç içe geçmiş durumdadır.²⁶ Bilginin toplanması, aktarılması ve saklanması teknolojik yatırımları zorunlu kılmaktadır. İdare vatandaşı daha iyi aydınlatılmak, daha fazla şeffaflaşabilmek için bilginin kullanımını ve aktarılmasını kolaylaştırmaktadır. Bireylere bilgi edinme hakkının tanınmasıyla birlikte, bilginin ekonomik değerinde de büyük bir artış yaşanmıştır. Amerika örneği bunu çarpıcı bir şekilde göstermektedir. Amerika'da 1966 yılında kabul edilen Bilgi Özgürlüğü Kanunu (Freedom of Information Act) 4 Temmuz 1967 tarihinden beri yürürlüktedir.²⁷ Amerika'da bilgi talebine ilişkin dilekçelerin % 80'i rakipleri hakkında bilgi sahibi olmak isteyen şirketlerden geldiği ifade edilmektedir.²⁸ Bunu da çoğunlukla idarenin elindeki bilgileri toplamak için kurulan müesseseler yapmaktadır. Bunlar bilgi edinme hakkı çerçevesinde idareden bilgileri almakta ve para karşılığında satmaktadırlar.²⁹

Bilginin ekonomik kullanımının dışında bireylerin doğrudan idareden bilgi edinme talepleri de yüksek meblağda masraflara neden olmaktadır. Amerika'da 2003 yılında dilekçelerin işleme konulması ve erişimin sağlanması için 5000 kişilik memur kadrosuna ve 330 milyon dolarlık gidere ihtiyaç duyulmuştur.³⁰ Bilginin ekonomik potansiyelinin farkına varan Avrupa Birliği Komisyonu da 17 Kasım 2003 tarih ve 2003/98/EC sayılı Kamu Verilerinin

²⁴ Schoch, DÖV 2006, S. 1; Püschel, DuD 2006, S. 481; Tinnefeld, NJW 2007, S. 626.

²⁵ Püschel, Jan Ohle, Informationen des Staates als Wirtschaftsgut, Berlin 2006, S. 39; Hoffmann-Riem, Wolfgang, Verwaltungsrecht in der Informationsgesellschaft – Einleitende Problemskizze, in: Hoffmann-Riem/Schmidt-Aßmann, Verwaltungsrecht in der Informationsgesellschaft, Baden-Baden 2000, S. 53; Sieber, NJW 1989, S. 2569 vd.

²⁶ Kugelmann, Dieter, Informationsfreiheit als Element moderner Staatlichkeit, DÖV 2005, S. 852; Steinbuch, RDV 1988, S. 1; Sieber, NJW 1989, S. 2569.

²⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kaya, Cemil, İdare Hukukunda Bilgi Edinme Hakkı, Ankara 2005, S. 318 vd.

²⁸ Püschel, Informationen des Staates als Wirtschaftsgut, S. 24.

²⁹ Püschel, Informationen des Staates als Wirtschaftsgut, S. 24.

³⁰ Bräutigam, Tobias, Das deutsche Informationsfreiheitsgesetz aus rechtsvergleichender Sicht, DVBl. 2006, S. 955.

Yeniden Kullanımı Hakkındaki Direktifi ile buna dikkat çekmiştir.³¹ Bu Direktif kamusal verilerin önemini ortaya koymakta ve devletin özellikle sosyal, ekonomik, coğrafya, hava (meteoroloji), turizm, iş hayatı, patent işleri ve eğitim gibi alanlarda bilgi ürettiğini, tuttuğunu, çoğalttığını ve yaydığını ifade etmektedir.³² Direktif ayrıca bu tür bilgilerin hizmet sektörü için ekonomik manada büyük önem taşıdığını vurgulamaktadır. Bu sebeple işletmelerin bu bilgilerin ekonomik potansiyelinden faydalanarak yeni iş imkanları kurması gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca ekonomik büyümenin gerçekleştirilmesi için kamusal bilgilerin kullanılmasının gerekliliği ortaya konmaktadır.³³ Avrupa Birliği'nin bu Direktifi üye ülkelerin kamusal bilgilerin kullanılması hususundaki hukuki düzenlemelerini aynı standarda ulaştırmayı amaçlamaktadır.³⁴

IV. Bilgi Teorisi Çerçevesinde Bilginin Hukuktaki Anlamı

A. Genel Olarak

Bilgi kavramı bilim dünyasında da üzerinde çok konuşulan ve tartışılan bir kavramdır.³⁵ Çeşitli bilim dallarında ihtiyaca ve bakış açısına göre farklı tanımlamalar yapılmaktadır.³⁶ Bu da yukarıda ifade edildiği üzere anlam çeşitliliğine neden olmaktadır. Ancak farklı bilim dallarının üzerinde uzlaştığı

³¹ ABl. EG, Nr. L 345, S. 90.

³² 2003/98/EC sayılı direktif, madde 4.

³³ 2003/98/EC sayılı direktif, madde 5.

³⁴ Direktif için bkz. Püschel, Jan Ole, Vom Informationszugang zur Informationsweiterverwendung, DuD 2006, S. 482 vd.

³⁵ Blieberger, Johann/Burgstaller, Bernd/Helge, Schildt- Gerhard, Informatik, Grundlagen, Wien 2005, S. 16; Janich, Peter, Was ist Information?, Frankfurt a. M. 2006, S. 70; Lyre, Holger, Informationstheorie: eine philosophisch-naturwissenschaftliche Einführung, München 2002, S. 16.

³⁶ Farklı bilim dallarında bilginin anlamı ve tanımı için bkz. Capurro, Information, S. 140 vd.; Steinmüller, Wilhelm, Informationstechnologie und Gesellschaft, Einführung in die Angewandte Informatik, Darmstadt 1993, S. 189 vd.; Fleisner, Peter/Hofkirchner, Wolfgang/Müller, Harald/Pohl, Margit/Stary, Christian, Der Mensch lebt nicht vom Bit allein..., Information in Technik und Gesellschaft, 2. durchgesehene Aufl., Frankfurt a. M. 1997, S. 3; Lyre, Informationstheorie, S. 16 vd.; Janich, Was ist Information?, S. 70; Öner, Necati, Bilginin Serüveni, Ankara 2005, S. 43 vd.; ekonomik anlamda bilgi için bkz. Pethig, Rüdiger, Information als Wirtschaftsgut in wirtschaftswissenschaftlicher Sicht, in: Fiedler/Ullrich, Information als Wirtschaftsgut, Management und Rechtsgestaltung, Köln 1997, S. 2 vd.; Püschel, Informationen des Staates als Wirtschaftsgut, S. 39 vd.

husus, bilginin imkanlar dahilinde yer alan alternatifler arasından seçim yapma, tercihte bulunma olduğudur.³⁷ Buna göre farklı bilgiler bir havuzda toplanmakta ve bu bilgiler belli kıstaslara göre gruplara ayrılmaktadır. Bilgi havuzu bilgi arayanlara farklı alternatifler arasından seçim yapabilme imkanı sunmaktadır. Örneğin, bilim adamlarının yayınlarından, film karelerinden, kanun maddelerinden veya idarenin bilgilendirmelerinden gerekli bilgiler alınabilmektedir.³⁸ Başka bir ifadeyle farklı seçenekler arasından birini seçebilme imkanı, bireye düşünme, mukayese etme ve en uygunu tercih ederek bir davranışta bulunma hakkı vermektedir.³⁹ Bu da bireylerin bilinçli olarak hareket etmesini sağlamaktadır.

Bilgi hususunda doktriner görüşlerden biri de bilgiyi maddenin ve enerjinin yanında hayatın temel unsurlarından biri olarak görmektedir.⁴⁰ Bunun dışında bilginin zamanla sınırlandırılmayacağı, gerçekliğin yeni bir çeşidi ve evrensel temel olduğu şeklinde yaklaşımlar vardır. Ancak bu yaklaşımlara haklı olarak çok genel, geniş ve bilgi olgusunun var olan problemlerinin ortadan kaldırılmasına katkı sağlayamadığı için itirazlar gelmektedir.⁴¹ Hatta bunların bilgiyi tanımlamaktan ziyade nelerin bilgi olmadığı hususunu aydınlattığı ifade edilmektedir.⁴² Doktrinde yer alan diğer bir yaklaşım ise bilginin alıcı (insan) tarafından anlamlandırılması, yani alıcı üzerindeki etkisidir.⁴³ Bilgi kavramında en çok başvurulan tanımlardan bir diğeri de Shannon'un yapmış olduğu tanımlamadır. Buna göre bilgi; iletişim yardımıyla bir haberin veya mesajın aktarılmasıdır.⁴⁴ Buna karşılık felsefi anlamda bilgi çok daha geniş ve farklı anlaşılmaktadır. Burada özellikle bilginin kaynağı veya kökeni, bilginin niteliği veya bilginin kesinliği gibi hususlar incelenmektedir.⁴⁵ Teolojik anlamda bilgi

³⁷ Spinner, Die Wissensordnung, S. 26.

³⁸ Bkz. Spinner, Die Wissensordnung, S. 26 vd.

³⁹ Öner, Necati, Bilginin Serüveni, S. 59.

⁴⁰ Wiener, Norbert, Kybernetik, Regelung und Nachrichtenübertragung im Lebewesen und in der Maschine, Düsseldorf 1963, S. 192.

⁴¹ Hoeren, Thomas, Zur Einführung: Informationsrecht, JuS 2002, S. 947.

⁴² Steinbuch, RDV 1988, S. 2.

⁴³ Steinbuch, Karl, Maßlos informiert, Die Enteignung unseres Denkens, München, Berlin 1978, S. 55.

⁴⁴ Shannon, Claude E., Eine Mathematische Theorie der Kommunikation, (Übersetzt von Helmut Dreßler/Überarbeitung: Sandra Khaled-Lustig), in: Ein/Aus, Berlin 2000, S. 11 vd.

⁴⁵ Daha fazla bilgi için bkz. Denk, Arda, Bilginin Temelleri, İstanbul 1998, S. 16 vd.; Ulaş, Sarp Erk, Felsefe Sözlüğü, Ankara 2002, S. 218 vd.

ise daha farklı manada ele alınmaktadır.⁴⁶ Bu yaklaşımlar bilginin genel bir tanımının yapmaktan ziyade, daha çok bilginin önemini ifade etmektedir. Buna rağmen çok sayıda tanımının varlığı görülmektedir. Bunun sebebini de böylesine karmaşık bir kavramın çekim kuvvetinde arayabiliriz.

B. Shannon'un Bilgi Teorisi

Bilgi teorisi çok geniş kapsamlıdır. Eflatun ve Aristo'da bilgi teorisi metafiziğe ve psikolojiye ait görünürken ve başlı başına felsefenin bir kolu olarak bahsedilmezken, J. Locke döneminde müstakil hale gelmiştir.⁴⁷ Bilgi teorisi zamanla gelişmiş ve sadece felsefenin bir konusu olmaktan çıkmış diğer bilim dallarında da inceleme konusu olmuştur. Özellikle matematiksel alanda "bilgi" mevzu bahis olduğunda en çok başvurulan yaklaşımlardan biri de daha önce ifade edildiği üzere Shannon'un bilgi teorisidir. Sebebi ise bu soyut kavramı daha iyi bir biçimde tasavvur etmeye yardımcı olmasıdır. Bu teori bilgi kavramını haber ve mesaj kapsamında değerlendirerek bilginin içeriğini aktarılan haber veya mesaj çerçevesinde nicelik bakımından ele almaktadır. Shannon, vericinin haber veya mesajının bir kanal üzerinden alıcıya aktarılmasını incelemiştir. Araştırmasında tek tek işaretlerden meydana gelen bilgi kaynağının haber ve mesaj haline gelişini gözlemlemiştir. Burada verici işaretleri kodlamaktadır. Bu kodlar sinyal olarak bir kanal üzerinden alıcıya aktarılmaktadır. Alıcı bu haberin kodlarını çözerek istediği bilgiye erişmektedir.⁴⁸ Shannon'a göre bir mesajın taşıdığı bilgi miktarı, mesajın toplam belirsizliğidir. Buna göre kodlar ne kadar düzenli ise aktarılan bilgi miktarı da o kadar fazla olmaktadır. Kısacası Shannon'un bilgi teorisi bir haber veya mesajın kodlanması için gerekli olan en uygun bilgi miktarını ölçmektedir. Bu teori matematiksel niteliği sebebiyle daha çok haberleşme ve kodlama teorisi alanında kabul görmüştür.⁴⁹ Bu teorinin sosyal bilimler alanında özellikle de hukuk bilimleri alanında kabul görmeyişinin sebebi ise bilgiyi sinyal olarak sadece işaretlerin aktarılmasından ibaret görmesidir. Burada haber sadece bir strüktür yani yapı olarak ele alınmaktadır. Haberin ve mesajın anlamının bir değeri yoktur. Shannon'un Bilgi Teorisi anlamını ele almadan sadece sinyallerin aktarılması, kaydedilmesi, çağırılması ve işlenmesiyle ilgilenmektedir. Buna karşılık sosyal bilimler alanında özellikle de hukuk alanında mesajın bilgi içeriği ya da vermek istediği anlam büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede kaynağından alınan bir bilginin alıcıya içerik ve anlamıyla aktarılması gerekir ki buna göre

⁴⁶ Bkz. Yüksel, Emrullah, Amidi'de Bilgi Teorisi, İstanbul 1991, S. 25, 32 vd.; Hessen J., Bilgi Theorisi, Çeviren Köni, Yusuf Kazım, İstanbul 1939, S. 90 vd.

⁴⁷ Hessen J., Bilgi Theorisi, S. 13.

⁴⁸ Shannon, in: Ein/Aus, S. 9 vd.

⁴⁹ Rauterberg, Über das Phänomen: "Information", S. 220.

alıcıda etki gösterebilsin ve alıcının yeni bilgiye göre duruşunu belirleyebilsin. Bu sebeplerden dolayı Shannon'un Bilgi Teorisi çerçevesinde tanımladığı bilgi kavramı hukuk alanında kabul görmemektedir.⁵⁰ Ancak bu teori hukukta uygulama alanı bulan Morris'in İşaret Teorisine kaynaklık etmiştir.

C. Morris'in İşaret Teorisi

Shannon'un Bilgi Teorisi, Morris'in işaretlere (sinyallere) bir anlam vererek İşaret Teorisini (Semiotik) ortaya koymasıyla sosyal bilimler ve hukuk bilimleri alanında uygulama olanağına kavuşmuştur.⁵¹ Hukuk, ancak bilginin anlamıyla gerçekleşebilir. Aynı şekilde hukukun amaçlarından biri olan uyumsuzlukların giderilmesi, ancak bilginin anlamı ile gerçekleşebilir. Bu sebeple hukukta bilgi kavramının ayırt edici özelliği, bilginin içeriği ile birlikte veriler aracılığı ile aktarılmasıdır.⁵² Bu kapsamda hukuk alanında bilgi, bir alıcıya aktarılan ve alıcı tarafından alınan bu olgu üzerine alıcının davranışına veya durumuna etki eden ve onu bilmeye yönelten ve bu çerçevede bir hareket veya tepkide bulunma imkanı sunan veya bunları yapmaktan kaçınmasına vesile olan durum olarak ifade edilebilir.⁵³ Bu durum Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çerçevesinde bir örnekle şu şekilde açıklanabilir. Bu kanuna dayanarak birey idareden talep ettiği bilginin kendisine ulaşmasıyla birlikte talep etmiş olduğu ve

⁵⁰ Druey, Jean Nicolas, *Information als Gegenstand des Rechts*, Zürich 1995, S. 3; Mayer-Schönberger, *Information und Recht, Vom Datenschutz bis zum Urheberrecht*, Wien 2001, S. 15; Albers, Marion, *Information als neue Dimension des Rechts*, *Rechtstheorie* 2002, S. 76; Rauterberg, *Über das Phänomen: "Information"*, S. 220; Vesting, Thomas, *Die Bedeutung von Information und Kommunikation für die verwaltungsrechtliche Systembildung*, in: Hoffmann-Riem/Schmidt ABmann/Voßkuhle, *Grundlagen des Verwaltungsrechts*, Bd. II, *Informationsordnung, Verwaltungsverfahren, Handlungsformen*, München 2008, S. 16.

⁵¹ Morris, Charles-William, *Grundlagen der Zeichentheorie, Ästhetik und Zeichentheorie*, Übersetzt von Roland Posner unter Mitarbeit von Jochen Rehbein, München 1972, S. 17 vd.; Ayrıca bkz. Filizok, Riza, *Gösterge Bilimi Yahut İşaret Bilimi (La Sémiotique) ve Anlam*, S. 1 vd. <http://www.ege-edebiyat.org/docs/310.doc> (Erişim tarihi: 20.05.2009).

⁵² Fenchel, *Negative Informationsfreiheit*, Berlin 1997, S. 130 vd.; Akıllıoğlu'na göre bilgi, idari işlev çerçevesinde iletilen her şey olarak tanımlanabilmektedir. Akıllıoğlu, *Yönetimde Açıklık-Gizlilik ve Bilgi Alma Hakkı*, S. 1.

⁵³ Hoffmann-Riem, in: Hoffmann-Riem/Schmidt-ABmann, *Verwaltungsrecht in der Informationsgesellschaft*, S. 12; Lenk, in: Hoffmann-Riem/Schmidt-ABmann, *Verwaltungsrecht in der Informationsgesellschaft*, S. 72; Schoch, *VVDStRL* 1998, S. 166; Petersen, Jens/Schoch, Friedrich, *Einführung in das Informationsrecht und das Medienrecht*, Jura 2005, S. 682.

daha önceden bilmediği bir hususta artık bilgi sahibi olmakta, yani bilen durumuna girmektedir. Elde ettiği bu bilgi çerçevesinde bir haksızlık tespit etmişse gerekli hukuki yola başvurabilir. Bunun aksine haksızlık mevzubahis değilse hukuki yola başvurmaktan imtina edebilir. Bireyin bilgi sahibi olması idareye de kolaylık sağlamaktadır. Çünkü birey bilgi havuzundan aldığı bilgiye göre duruşunu belirleyeceğinden dolayı, hukuka uygunluk durumunda kanuni yola başvurarak zaman kaybına neden olmayacaktır. Dolayısıyla idare kamu hizmetlerini daha hızlı ve etkili ifa edebilecektir.

1. Bilginin Anlam Boyutları

Morris'in İşaret Teorisi bilginin değer olarak üç boyutunun varlığını ortaya koymuştur.⁵⁴ Bunlar bilginin sentaktik (söz dizimsel), semantik (anlam bilimi) ve pragmatik (yararlı) boyutlarıdır. Bu teori iki obje yani alıcı ve verici arasındaki etkileşimi ele almakta ve bunun sonucunda bilgiye değişik anlamlar yüklemektedir.⁵⁵

Sentaktik boyut, bilgiyi yazı, resim ve sesler yani işitsel ve görsel olan veya olmayan anlamları içeren işaretlerin oluşturduğu bir strüktür olarak görmektedir.⁵⁶ Burada önemli olan bilginin aktarılmasıdır. Dolayısıyla bilgi sadece aktarılabilen bir yapıdır.⁵⁷ Bilginin içeriği ve anlamı önemsizdir. Bu Shannon'un bilgi teorisiyle uyumaktadır.⁵⁸

Bilginin semantik boyutu, daha çok aktarılan işaretlerin içeriği ve anlamı ile ilgilenmektedir.⁵⁹ Burada mananın işarete veya işaretin manaya dönüşümü önem arz etmektedir.⁶⁰ Alıcı ve vericinin bilgiyi kodlarken veya kodları çözerken bilgiye yüklediği anlam önemlidir.⁶¹ Buna göre işaretlerin bilgiye dönüşmesi ancak alıcının bunları anlayabilmesi ve yorumlayabilmesi durumunda söz konusu olabilir.⁶²

⁵⁴ Morris, Grundlagen der Zeichentheorie, S. 32 vd.

⁵⁵ Janich, Was ist Information?, S. 71.

⁵⁶ Kloepfer, Informationsrecht, S. 24.

⁵⁷ Reucher, Information, S. 6.

⁵⁸ Fleissner/Hofkirchner/Müller/Pohl/Stary, Information in Technik und Gesellschaft, S. 6; Mayer-Schönberger, Information und Recht, S. 15; Lyre, Informationstheorie, S. 31.

⁵⁹ Fleissner/Hofkirchner/Müller/Pohl/Stary, Information in Technik und Gesellschaft, S. 11; Hoeren, JuS 2002, S. 948.

⁶⁰ Druey, Information als Gegenstand des Rechts, S. 7; Kloepfer, Informationsrecht, S. 25; Hoeren, JuS 2002, S. 948.

⁶¹ Druey, Information als Gegenstand des Rechts, S. 7.

⁶² Sieber, NJW 1989, S. 2572; Albers, Rechtstheorie 2002, S. 71.

Bilginin pragmatik boyutu ise işaretlerin götüğü amaca değer vermektedir.⁶³ Böylece elde edilen bilgi alıcı üzerinde etkide bulunabilir ve onun davranışını veya durumunu değiştirebilir.⁶⁴ Bu bağlamda bilginin pragmatik boyutunun iki farklı görünüşü vardır. Bunlardan birisi vericinin bilgi aktarımında götüğü amaç diğeri ise bilginin alıcı üzerindeki etkisidir.⁶⁵

Kısacası, bilginin sentaktik boyutu işaretler zincirinin yapısal özelliğini yani haberi veya mesajı, semantik boyutu haber veya mesajın anlamını, pragmatik boyutu ise haber veya mesajın etkisini ifade etmektedir.

2. Bilginin Hukuktaki Anlamı

Bilginin bu farklı boyutlarda ele alınmasından dolayı hukukun hangi boyut kapsamında değerlendirileceği hususunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bir görüşe göre hukuku her üç boyut da ilgilendirmektedir. Buna göre hukuk gerek işaretlerin anlamlarıyla veya anlamları olmadan aktarılmasıyla ve gerekse işaretlerin aktarılmasında güdülen amaç ile ilgilenebilir.⁶⁶ Diğer bir görüşe göre hukuk bireylerin eylemleriyle ve bunların sonuçlarıyla ilgilenebilir.⁶⁷ Dolayısıyla bireyler haberin veya mesajın alınmasıyla semantik ve pragmatik çerçevede bir etkileşime girmektedir. Bu sebeple sinyallerin veya işaretlerin bir kanal aracılığıyla aktarımı önemsizdir. Bu görüş sentaktik açıdan bilginin hukukta önem taşımadığını ifade etmektedir. Başka bir görüşe göre hukukun amacı ve hukuk tekniği farklı anlamlara gelmektedir.⁶⁸ Bu görüşe göre hukukun gayesi insani amaçlara hizmet etmek olduğundan dolayı hukuk, bilginin pragmatik seviyesinde ele alınmalıdır.

Bir bütün olarak hukukun bilginin hangi boyutunda ele alınacağı hususundaki bu farklı görüşlere rağmen Bilgi Hukuku'nun (Informationsrecht) pragmatik seviyede ele alınması, yani bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiği konusunda doktrinde uzlaşma bulunmaktadır.⁶⁹ Bunun sebebi de hukukun ve

⁶³ Mayer-Schönberger, Information und Recht, S. 15; Hoeren, JuS 2002, S. 948.

⁶⁴ Sieber, NJW 1989, S. 2573.

⁶⁵ Druey, Information als Gegenstand des Rechts, S. 8.

⁶⁶ Hoeren, JuS, S. 948; Stohrer, Klaus, Informationspflichten Privater gegenüber dem Staat in Zeiten von Privatisierung, Liberalisierung und Deregulierung, Ein Beitrag zur Systematisierung und Vereinheitlichung des Allgemeinen Informationsrechts, Berlin 2007, S. 41.

⁶⁷ Sieber, NJW 1989, S. 2573; Mayer-Schönberger, Information und Recht, S. 15.

⁶⁸ Druey, Information als Gegenstand des Rechts, S. 9; Benzer şekilde Kloepfer, Informationsrecht, S. 25.

⁶⁹ Kloepfer, Informationsrecht, S. 25; Hoeren, JuS 2002, S. 948; Druey, Information als Gegenstand des Rechts, S. 10; Sieber, NJW 1989, S. 2573.

Bilgi Hukukunun insanlığa hizmet etmeyi amaçlamasıdır.⁷⁰ Dolayısıyla hukuk dikkatini bilginin hareketine vermektedir.⁷¹ Bilgi, pragmatik seviyede bir eylemin hem sebebi hem de neticesi olabileceği için, insanlığa hizmet etmekte ve aynı zamanda eyleme sonuç bağlamaktadır.⁷²

V. Hukukun Konusu Olması Bakımından Bilgi

Bilgi, diğer bilim dallarında olduğu gibi hukukun da önemli konularından biridir.⁷³ Bu kavram doktrinde çok farklı açılardan enine boyuna incelenmiştir. Özellikle Druey, hukukun konusu olması bakımından bilgi (Information als Gegenstand des Rechts) isimli temel eserinde bu kavramı ayrıntılı olarak ele almıştır. Bunun dışında da birçok çalışma mevcuttur. Bu araştırmalar neticesinde varılan sonuç, bilginin hukukta bir üst kavram kısmen de alt kavram olduğu görüşüdür. Buna göre bilgi, hukuk alanında bir fenomendir. Hukukun kendisi de bilginin çok farklı çeşitlerini düzenlemektedir.⁷⁴ Bundan çıkan sonuç bilginin hukuk yaratmaya yarayan bir hammadde olduğudur.⁷⁵

Hukukun konusu olması bakımından bilgi üç farklı açıdan ele alınmaktadır. Bunlar; bilginin içeriği, aktarılması ve durumudur.⁷⁶

İçerik olarak bilgi, hukuk düzeni açısından anlam ifade eden verilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla bilginin varlığı veriyi şart koşmaktadır.⁷⁷ Veriler strüktür olarak görünmekte ve Morris'in İşaret Teorisindeki sentaktik boyutunda yer almaktadır.⁷⁸ Bu veriler veri saklayıcılarında saklanmakta ve gerektiğinde çağırılarak bilgi elde edilmektedir.

⁷⁰ Sieber, NJW 1989, S. 2573; Druey, Information als Gegenstand des Rechts, S. 10.

⁷¹ Kloepfer, Informationsrecht, S. 25.

⁷² Druey, Information als Gegenstand des Rechts, S. 8; Kloepfer, Informationsrecht, S. 5; Ayrıntılı olarak bkz. Sieber, NJW 1989, S. 2569 vd.

⁷³ Druey, Information als Gegenstand des Rechts, S. 32; Hoeren, JuS 2002, S. 947; Gurlit, DVBl. 2003, S. 1119.

⁷⁴ Druey, Information als Gegenstand des Rechts, S. 32; Mastronardi, Philippe, Recht als Gegenstand der Information, Interdisziplinäre Betrachtungen am Beispiel der öffentlichen Verwaltung, in: Festschrift für Jean Nicolas Druey zum 65. Geburtstag, Zürich, Basel, Genf 2002, S. 834.

⁷⁵ Schoch, VVDStRL 1998, S. 168, 179 vd.

⁷⁶ Druey, Information als Gegenstand des Rechts, S. 5; Kloepfer, Informationsrecht, S. 25.

⁷⁷ Kloepfer, Informationsrecht, S. 26; Schoch, VVDStRL 1998, S. 167.

⁷⁸ Kloepfer, Informationsrecht, S. 26.

Bilginin aktarılması ise muhatabını bilmeye yönlendirmekte veya sahip olduğu bilgileri vasıflandırmaktadır.⁷⁹ Bilginin alıcıdan vericiye aktarılması, vericiye ilgisini çeken veya ihtiyacı olanın teklif edilmesi anlamına gelmektedir. Bilgiyi arayan bu tekliften istediği veya kendisi için önem arz eden bilgileri almaktadır. Bunun sonucunda ise alıcı yeni bir bilginin sahibi olmaktadır. Elde edilen yeni bilgi, alıcının mevcut durum hakkında duruşunu belirlemektedir.⁸⁰ Dolayısıyla yukarıda ifade edildiği gibi bilgi hukuk alanında iletişim yoluyla aktarılmakta ve alıcıyı bilgi sahibi yapmaktadır. Bilme durumu olaylar ve süreçler hakkında yeni anlayışların (idraki bilginin) kazanılmasını sağlayan organize ve sistematik bilgi kitlesidir.⁸¹ Bu nedenle aktarım olarak bilgi, bilgilendirme ve bilgi alma açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda devletin bilgi organlarının ve kitle iletişim araçlarının faaliyeti ağırlık kazanmaktadır. Dolayısıyla da bunlar faal olarak bilgi aktarım sürecini sağlamaya zorunlu kılınmaktadır.⁸²

Nihayet bilgi “durum“ olarak da ele alınmaktadır. Burada bilginin kapsamı çeşitlendirilmekte ve buna istinaden bilgilendirme gerçekleşmektedir. Bilgilendirme yapılırken temel olarak iki amaç güdülmektedir.⁸³ Bunlardan ilki korunması gereken bilgilerin gizlenmesi diğeri ise korunma dışında kalan bilgilere erişimin olabildiğince sağlanmasıdır. Bilgiler burada vasıflandırılmaktadır.⁸⁴ Dolayısıyla erişim sağlanacak ve sağlanmayacak bilgiler bu aşamada tespit edilmekte, sınıflandırılmakta ve bu bilgiler ona göre paylaşımına açılmaktadır. İdare Hukukunda Bilgi Edinme Hakkı bilginin durumuna göre belirlenmekte ve Bilgi Hukukunun (Informationsrecht) bu kısmında yer almaktadır.⁸⁵

Yukarıda yapılan açıklamalar kısaca özetlenecek olursa veri, bilgi, iletişim ve bilgi sahibi olma birbirinden farklı anlamlar taşısa da bunlar birbirine sıkı sıkıya bağlı kavramlardır.⁸⁶ Bunlar yapısal hallerinden bilgi sahibi olma

⁷⁹ Druey, Information als Gegenstand des Rechts, S. 5.

⁸⁰ Kloepfer, Informationsrecht, S. 27.

⁸¹ Welsch, Johann, Arbeiten in der Informationsgesellschaft, Bonn 1997, S. 11; Farklı bir yaklaşım için bkz. Vesting, in: Hoffmann-Riem/Schmidt Aßmann/Voßkuhle, Grundlagen des Verwaltungsrechts, Bd. II, S. 17.

⁸² Druey, Information als Gegenstand des Rechts, S. 5.

⁸³ Kloepfer, Informationsrecht, S. 30.

⁸⁴ Druey, Information als Gegenstand des Rechts, S. 5.

⁸⁵ Kloepfer, Informationsrecht, S. 30.

⁸⁶ Welsch, Arbeiten in der Informationsgesellschaft, S. 11; Kloepfer, Informationsrecht, S. 27.

durumuna kadar birbirine zincirleme bağlıdır. Çünkü veriler bilgi içermektedir ve struktur olarak bulunmaktadır. Bu struktur iletişim yoluyla vericiden alıcıya aktarılmakta ve kendisine yüklenen mana ile bilgi sahibi olunmaktadır.⁸⁷

Sonuç

Bilginin bir güç simgesi ve faktörü olması ve bireyi bilgi sahibi yapmasının dışında, genel bir tanımı üzerinde uzlaşısı yoktur.⁸⁸ Bunun sebebi yukarıda da ifade edildiği üzere bilginin anlamının geniş kapsamlı ve çok yönlü olmasıdır. Bu sebeple bilgi kavramını genel olarak ve bütün alanları kapsayacak şekilde tanımlamak imkansız görünmektedir. Farklı bilim dalları bu kavramı Bilgi Teorisi çerçevesinde incelemiş ve kendi alanları ile sınırlı olmak üzere tanımlama getirmiştir. Bilginin, hukuk alanında da genel ve kapsamlı bir tanımı yoktur. Buna rağmen hukukta bilgi vericiden alıcıya aktarılan ve alıcının davranışına ve durumuna etki eden onu bilmeye yönelten bunun sonucunda ona bir hareket veya tepkide bulunma imkanı sunan veya bu davranışlardan kaçınmasına vesile olan durum olarak ifade edilebilmektedir. Bu sonuca varılmasında özellikle bilginin farklı boyutlarda incelenmesi etkili olmuştur. Hukuk bilginin semantik, sentaktik ve pragmatik anlamlarına sonuçlar bağlamıştır. Buna binaen bilgi hukukta içerik olarak değerlendirilmiş ve veri olarak görülmüş. Bunun dışında bilgi aktarıma konu olmuş ve yeni bir bilgi edinmenin süreci olarak ifade edilmiştir. Nihayet bilgi durum olarak değerlendirilmiş ve nasıl vasıflandırılacağı ortaya konmuştur.

Kaynakça

Akıllıoğlu, Tekin, İnsan Hakları I, Kavram, Kaynaklar ve Koruma Sistemleri, AÜSBF. İnsan Hakları Merkezi Yayınları No: 17, Ankara 1995.

Akıllıoğlu, Yönetimde Açıklık-Gizlilik ve Bilgi Alma Hakkı, AÜSBFD C. 46, yıl 1993, Sy. 3-4, S. 1 vd.

Akıllıoğlu, Tekin, Yönetimde Açıklık – Gizlilik ve Bilgi Alma Hakkı, in: I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi (1-4 Mayıs 1990), İkinci Kitap, Kamu Yönetimi, Ankara 1990, S. 805-819.

⁸⁷ Hoffmann-Riem, in: Hoffmann-Riem/Schmidt-Abmann, Verwaltungsrecht in der Informationsgesellschaft, S. 12; Kugelmann, Die informatorische Rechtsstellung des Bürgers, S. 16.

⁸⁸ Steinbuch, RDV 1988, S. 2; Blieberger/Burgstaller/H. Schildt, in: H. Schildt, Informatik, S. 15; Bumke, Christian, Publikumsinformation, Erscheinungsformen, Funktionen und verfassungsrechtlicher Rahmen einer Handlungsform des Gewährleistungsstaates, DV 2004, S. 7.

- Albers, Marion, Information als neue Dimension des Rechts, Rechtstheorie 2002, S. 61 vd.
- Albers, Marion, Informationelle Selbstbestimmung, Baden-Baden 2005.
- Blieberger Johann, Burgstaller Bernd, Helge Schildt- Gerhard, Informatik, Grundlagen, Wien 2005.
- Bräutigam, Tobias, Das deutsche Informationsfreiheitsgesetz aus rechtsvergleichender Sicht, DVBl. 2006, S. 950 vd.
- Brock Haus Enzyklopädie, Bd. 13, Hurs-Jem, Mannheim 2006.
- Bull, Hans Peter, Datenschutz, Informationsrecht und Rechtspolitik, Gesammelte Aufsätze, Berlin 2005.
- Bumke, Christian, Publikumsinformation, Erscheinungsformen, Funktionen und verfassungsrechtlicher Rahmen einer Handlungsform des Gewährleistungsstaates, DV 2004, S. 3 vd.
- Capurro, Rafael, Information, Ein Beitrag zur etymologischen und ideengeschichtlichen Begründung des Informationsbegriffs, München, New York, London, Paris 1978.
- Denkel, Arda, Bilginin Temelleri, İstanbul 1998,
- Ulaş, Sarp Erk, Felsefe Sözlüğü, Ankara 2002,
- Druey, Jean Nicolas, Information als Gegenstand des Rechts, Zürich 1995.
- Duden, Das große Wörterbuch der deutschen Sprache, Bd. 5, Impu-Leim, Mannheim 1999.
- Filizok, Riza, Gösterge Bilimi Yahut İşaret Bilimi (La Sémiotique) ve Anlam, S. 1 vd. <http://www.ege-edebiyat.org/docs/310.doc> (Erişim tarihi: 20.05.2009).
- Fenchel, Jörg, Negative Informationsfreiheit, Berlin 1997.
- Fleissner, Peter/Hofkirchner, Wolfgang/Müller, Harald/Pohl, Margit/Stary, Christian, Der Mensch lebt nicht vom Bit allein..., Information in Technik und Gesellschaft, 2. durchgesehene Aufl., Frankfurt a. M. 1997.
- Gurlit, Elke, Konturen eines Informationsverwaltungsrechts, DVBl. 2003, S. 1119 vd.
- Hançerlioğlu, Orhan, Toplumbilim Sözlüğü, İstanbul 1996.
- Hessen J., Bilgi Theorisi, Çeviren Köni, Yusuf Kazım, İstanbul 1939.
- Hoeren, Thomas, Zur Einführung: Informationsrecht, JuS 2002.
- Hoffmann-Riem, Wolfgang, Verwaltungsrecht in der Informationsgesellschaft – Einleitende Problemskizze, in: Hoffmann-

Riem/Schmidt-Aßmann, Verwaltungsrecht in der Informationsgesellschaft, Baden-Baden 2000.

Janich, Peter, Was ist Information?, Frankfurt a. M. 2006.

Kaboğlu, İbrahim, Düşünce Özgürlüğü (Avrupa Ölçütleri ve Türkiye), İnsan Hakları Yıllığı, C. 15, 1993, S. 46.

Kloepfer, Michael, Die öffentliche Verwaltung in der Informationsgesellschaft, in: Kloepfer, Die transparente Verwaltung, Zugangsfreiheit zu öffentlichen Informationen, Berlin 2003, S. 9-32.

Kloepfer, Michael, Informationsrecht, München 2002.

Kugelmann, Dieter, Die informatorische Rechtsstellung des Bürgers, Tübingen 2001.

Kugelmann, Dieter, Informationsfreiheit als Element moderner Staatlichkeit, DÖV 2005, S. 851 vd.

Lenk, Klaus, Ausserrechtliche Grundlagen für das Verwaltungsrecht, Zur Bedeutung von Information und Kommunikation der Verwaltung, in: Hoffmann-Riem/Schmidt-Aßmann, Verwaltungsrecht in der Informationsgesellschaft, Baden-Baden 2000, S. 59-99.

Lyre, Holger, Informationstheorie: eine philosophisch-naturwissenschaftliche Einführung, München 2002.

Mastronardi, Philippe, Recht als Gegenstand der Information, Interdisziplinäre Betrachtungen am Beispiel der öffentlichen Verwaltung, in: Festschrift für Jean Nicolas Druey zum 65. Geburtstag, Zürich, Basel, Genf 2002, S. 834-851.

Mayer-Schönberger, Information und Recht, Vom Datenschutz bis zum Urheberrecht, Wien 2001.

Meydan Larousse, C. 2, İstanbul 1990.

Morris, Charles William, Grundlagen der Zeichentheorie, Ästhetik und Zeichentheorie, Übersetzt von Roland Posner unter Mitarbeit von Jochen Rehbein, München 1972.

Öner, Necati, Bilginin Serüveni, Ankara 2005.

Petersen, Jens/Schoch, Friedrich, Einführung in das Informationsrecht und das Medienrecht, Jura 2005, S. 681 vd.

Pethig, Rüdiger, Information als Wirtschaftsgut in wirtschaftswissenschaftlicher Sicht, in: Fiedler/Ullrich, Information als Wirtschaftsgut, Management und Rechtsgestaltung, Köln 1997, S. 1-28.

Pitschas, Rainer, Informationelle Selbstbestimmung zwischen digitaler Ökonomie und Internet, DuD 1998, S. 139 vd.

Püschel, Jan Ohle, Informationen des Staates als Wirtschaftsgut, Berlin 2006.

Püschel, Jan Ole, Vom Informationszugang zur Informationsweiterverwendung, DuD 2006, S. 481 vd.

Rauterberg, Matthias, Über das Phänomen: „Information“. <http://alexandria.tue.nl/repository/freearticles/586888.pdf>.

Reucher, Elmar, Die Bewertung von Information im Spannungsfeld zwischen der Informationstheorie und der Betriebswirtschaftslehre, Diskussionsbeitrag, Fern Universität in Hagen, März 2006.

Schoch, Friedrich, Das Recht auf Zugang zu staatlichen Informationen – Informationsfreiheit in Deutschland und in der Schweiz-, DÖV 2006, S. 1 vd.

Schoch, Friedrich, Öffentlich-rechtliche Rahmenbedingungen einer Informationsordnung, VVDStRL 1998, S. 158 vd.

Schoch, Friedrich/Kloepfer, Michael, Informationsfreiheitsgesetz (IFG-ProfE), Entwurf eines Informationsfreiheitsgesetzes für die Bundesrepublik Deutschland, Berlin 2002.

Schwan, Eggert, Amtsgeheimnis oder Aktenöffentlichkeit?, Der Auskunftsanspruch des Betroffenen, das Grundrecht auf Datenschutz und das Prinzip der Aktenöffentlichkeit, München 1984.

Shannon, Claude E., Eine Mathematische Theorie der Kommunikation (Übersetzt von Helmut Dreßler/Überarbeitung: Sandra Khaled-Lustig), in: Ein/Aus, Berlin 2000, S. 7-100.

Sieber, Ulrich, Informationsrecht und Recht der Informationstechnik, NJW 1989, S. 2570 vd.

Sieber, Ulrich, Rechtsinformatik und Informationsrecht, - Herausforderungen und Zukunftsperspektiven an der Schnittstelle von Informatik und Recht, Jura 1993, S. 561 vd.

Spinner, F. Helmut, Die Wissensordnung, Ein Leitkonzept für die dritte Grundordnung des Informationszeitalters, Opladen 1994.

Steinbuch, Karl, Der Mensch – Objekt oder Subjekt der Informationsverarbeitung, RDV 1988, S. 1 vd.

Steinbuch, Karl, Maßlos informiert, Die Enteignung unseres Denkens, München, Berlin 1978.

Steinmüller, Wilhelm, Informationstechnologie und Gesellschaft, Einführung in die Angewandte Informatik, Darmstadt 1993.

Genel Olarak Bilgi ve Bilgi Teorisi Çerçevesinde Bilginin Hukuktaki Anlamı

Stohrer, Klaus, Informationspflichten Privater gegenüber dem Staat in Zeiten von Privatisierung, Liberalisierung und Deregulierung, Ein Beitrag zur Systematisierung und Vereinheitlichung des Allgemeinen Informationsrechts, Berlin 2007.

Tinnefeld, Marie-Theres, Sapere aude! Über Informationsfreiheit, Privatheit und Raster, NJW 2007, S. 625 vd.

Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, C. 1, A-J, Ankara 1998, S. 712.

Vesting, Thomas, Die Bedeutung von Information und Kommunikation für die verwaltungsrechtliche Systembildung, in: Hoffmann-Riem/Schmidt ABmann/Voßkuhle, Grundlagen des Verwaltungsrechts, Band II, Informationsordnung, Verwaltungsverfahren, Handlungsformen, München 2008, S. 1-37.

Voßkuhle, Andreas, Das Konzept des rationalen Staates, in: Schuppert/Voßkuhle, Governance von und durch Wissen, Baden-Baden 2008, S. 13-33.

Wacker, Wilhelm H., Betriebswirtschaftliche Informationstheorie, Grundlagen des Informationssystems, Opladen 1971.

Welsch, Johann, Arbeiten in der Informationsgesellschaft, Bonn 1997.

Wiener, Norbert, Kybernetik, Regelung und Nachrichtenübertragung im Lebewesen und in der Maschine, Düsseldorf 1963.

Yüksel, Emrullah, Amidi'de Bilgi Teorisi, İstanbul 1991.